

Prenatální diagnostika nádorů plodu

Vlašín P., Vlašínová I., Pavková Š., Grochová I.,

Centrum prenatální diagnostiky Brno ,

www.prenatal.cz

Díky zlepšeným rozlišovacím schopnostem moderních ultrazvukových přístrojů je možné diagnostikovat některé fetální tumory již v prenatálním období.

I když je jejich výskyt vzácný, většinu těchto případů je možné zjistit při screeningových vyšetřeních ve 2. a 3. trimestru gravidity. Některé tumory mají svůj typický ultrazvukový obraz, na jehož podkladě lze upřesnit i typ tumoru. Včasná diagnosa umožňuje multidisciplinární přístup, naplánování dalších doplňkových vyšetření, porod ve specializovaných centrech a další léčbu po porodu. Tyto nádory mohou způsobit srdeční selhání plodu, arytmie, nebo polyhydramnion. Diagnostikovaná přítomnost tumoru často ovlivní způsob vedení porodu, ev. umožní naplánování EXIT (ex-utero intrapartum treatment) terapii.

Prenatální diagnostika

Je založena na ultrazvukovém vyšetření. Diagnosa se opírá o atypický obraz anatomické struktury, abnormální pohybovou aktivitu, přítomnost polyhydramnia, nebo hydropsu plodu.

Polyhydramnion komplikuje průběh těhotenství v cca 50% . Jeho příčinou je mechanická obstrukce tumorem, bránící polykání plodové vody, další možností je neurologické postižení plodu při lokalizaci tumoru v oblasti CNS. U některých tumorů dochází k prosakování tekutiny z tumoru (sacrococcygeální teratom).

Většina neonatálních tumorů má benigní klinický průběh navzdory histologickým známkám malignity¹ . Jedná se např. o kongenitální neuroblastomy, hepatoblastomy, nebo sacrococcygeální teratomy. Příčina tohoto chování některých nádorů zůstává nejasná. Výjimkou z tohoto chování jsou intrakraniální tumory, které mají obecně špatnou prognosu.

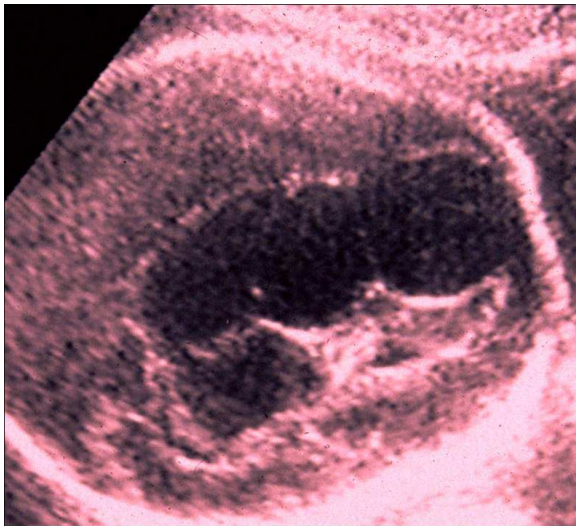
Jedna z největších retrospektivních multicentrických studií byla provedena v Německu². V této studii bylo prenatálně diagnostikováno celkem 84 případů fetálních tumorů. Nejčastěji se jednalo o nádory srdce (20/84, 23,8%), tváře, nebo krku (19/84, 22,6%) a břicha (16/84, 19%). Lymfangiomy (21/84, 25%) a rhabdomyomy (19/84, 22,6%) představovaly zhruba polovinu všech případů. Méně často byly zastoupeny teratomy (14/84, 16,6%) a hemangiomy (12/84, 14,2%).

Jednotná klasifikace fetálních tumorů zatím neexistuje. Nejčastěji je používáno dělení dle lokalizace, tj. na tumory hlavy a mozku, krku, hrudníku včetně srdce, břicha, retroperitonea, končetin, urogenitálu, sacrococcygeální oblasti a kůže¹.

Intrakraniální tumory

Tyto tumory zahrnují teratomy, dermoidy, medulloblastomy, meningeální sarkomy, lipomy corpus callosum, papilomy chorioideálního plexu, tuberosní sklerosu, neurofibromatosu, arachnoideální cysty. V těhotenství jsou tyto tumory velmi vzácné, ve fetálním období jich vzniká jen cca 5%. Nejčastěji jde o teratomy.

Diferenciálně diagnosticky musíme vyloučit intrakraniální krvácení, nebo AV malformaci.

Obr.1 Intrakraniální teratom

Arachnoideální cysty

Incidence : cca 1% intrakraniálních nádorů u novorozenců³.

Tyto o cysty jsou vyplněné mozkomíšním mokem. Vznikající ve spojitosti s arachnoideální membránou. Většinou jsou solitární. Cysty jsou benigní, někdy jsou nacházeny při agenesi corpus callosum. Pokud nejsou přítomny přidružené anomálie, nebo nejsou příčinou obstrukčního hydrocefalu, je prognosa dobrá. V případě neurologických komplikací je možná drenáž pomocí intrakraniálního shuntu, Vždy je doporučeno doplnit cytogenetické vyšetření plodu k vyloučení chromozomální aberace.

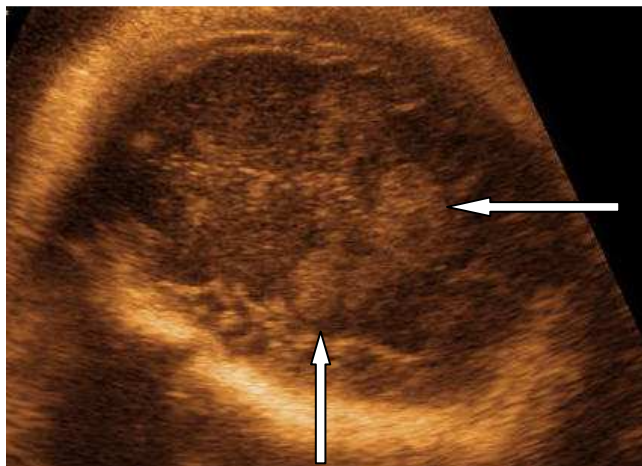
Obr.2 Arachnoideální cysta mozku

Tuberosní sklerosa

Incidence: 0,3-1:10 000

Dědičnost je autosomálně dominantní, časté jsou nové mutace, exprese je variabilní. Tuberosní sklerosa je způsobena mutací v genech TSC1 a TSC2⁴. K přítomnosti onemocnění stačí mutace jen v jednom genu. Gen TSC1 je umístěn na 9. chromosomu a produkuje protein hamartin, gen TSC2 je na chromosomu 16 a produkuje protein tuberin. Tyto proteiny se podílí na supresi buněčné proliferace. Při výskytu nové mutace je riziko opakování minimální, při postižení rodičů je riziko pro potomky 50%.

Je to neurokutánní syndrom charakterizovaný abnormální proliferací neuronů a glie ve formě hamartomů, nebo low-grade tumorů. Tato proliferace je doprovázena abnormální migrací neuronů. Projevuje se epilepsií, mentální retardací, renálními cystami, tvorbou kožních angiofibromů a rhabdomyomy srdce. V mozku je možný výskyt ependymomů 3. komory. Tubery vznikají při embryogenezi a jejich četnost je přímo úměrná neurologickému postižení. Jsou i možnou příčinou obstrukce liquorových cest. Prenatální diagnostika je v naprosté většině případů umožněna nálezem rhabdomyomu v myokardu plodu. Prognosa je různá a závisí na lokalizaci nádorů a na expresi onemocnění. Při diagnóze před dosažením životaschopnosti plodu je možné nabídnout rodičům ukončení gravidity.

Obr.3 Tuberosní sklerosa CNS

Hlava a krk

Epignathus

Synonyma: orální teratom, nasopharyngeální teratom .

Incidence : 1: 35 000 porodů. , představuje cca 2% pediatrických teratomů

Tento teratom vyrůstá z oblasti sfenoidální kosti, z patra nebo laryngu v oblasti tzv. Ratkeho výchlípky. Tumor může prorůst intrakraniálně, kde poškodí vývoj mozku, nebo do ústní dutiny. V ultrazvukovém obraze nacházíme solidní útvar vyplňující ústní dutinu. U některých

je možné pozorovat kalcifikace, nebo cystickou složku. U velkých tumorů způsobuje hyperextenzi hlavy. Vzhledem k omezení polykacích pohybů plodu, nebo obstrukci jícnu dochází k vývoji polyhydramnia. Rozsah intrakraniální části tumoru je přesněji zobrazitelný pomocí NMR (nukleární magnetická resonance).

Diferenciálně diagnostiky přichází v úvahu cysty jazyka, lymfangiom, neurofibrom.

Přidružené anomálie jsou v cca 6%,. Nacházíme rozštěpy obličeje, bronchiální cysty, srdeční vady.

I když jde o benigní tumor, je prognosa je vzhledem k prorůstání tumoru do okolních životně důležitých struktur špatná. Porod je vhodný císařským řezem s možností okamžitého zajištění dýchacích cest plodu pomocí tracheostomie. Není riziko opakování .

Cervikální teratom

Je velmi vzácný. V ultrazvukovém obraze má typické znaky teratomu – částečně solidní, částečně cystický , s kalcifikacemi. Často způsobuje obstrukci trachei a jícnu.

Nádory hrudníku

Nádory plic nebyly v literatuře popsány³. V mediastinu se může vyskytnout neuroblastom, nebo hemangiom. Nejčastěji se vyskytujícím nádorem je rhabdomyom.

Rhabdomyom

Tento solidní nádor vzhledem připomíná myom, nebo fibrom. Jeho echogenita je vyšší jak echogenita myokardu. S tuberosní sklerosou je asociován v 50 – 86 % případů. V některých případech tento tumor nacházíme již při screeningovém vyšetření ve 2. trimestru. Rhabdomyom prorůstající do převodního systému myokardu může být příčinou arytmií u plodu (Wolf- Parkinson- White syndrom, arytmie). V některých případech způsobuje obstrukci proudění krve, nebo je příčinou regurgitace. K upřesnění diagnosy je možné použít pulsní doppler, nebo barevné dopplerovské mapování.

Při nález rhabdomyomu doplňujeme standardní ultrazvukové vyšetření vaginálním vyšetřením mozku plodu – tzv. neurosonografické vyšetření, nebo pomocí NMR. Je možné zobrazit nádory velikosti cca 20 mm. Po porodu jsou největším problémem neurologické komplikace..

Obr.4 Rhabdomyom myokardu

Nádory břicha a retroperitonea

V této lokalizaci se mohou vyskytovat hepatální tumory (hemangiomy, mezenchymální hamartomy, hepatoblastomy). Tyto nádory jsou extrémně vzácné.

Neuroblastom

Jeden z nejčastějších extrakraniálních solidních nádorů u dětí.

Incidence je odhadována na 1: 100 000

Ve 20% je popisován familiární výskyt.

V 50% vzniká v oblasti nadledvin.

V ultrazukovém obraze jej nacházíme v retroperitoneu v místě nadledviny plodu v oblasti mezi ledvinou a játry. Vyvíjí ve 3. trimestru gravidity. Typicky obsahuje vedle solidní části i cystickou složku. V některých případech se objevují i kalcifikace, nebo prokrvácení. Na rozdíl od ev. hamartomu se při barevném mapování objevuje cévní zásobení. Vzhledem k vysokému riziku krvácení do tumoru je vhodné ukončit těhotenství císařským řezem. Přežití u nádorů diagnostikovaných v perinatálním období je cca 80%.

Ovariální cysty

Tyto benigní nádory nejsou vzácné, mohou dosahovat velikosti až 5 cm.

Na jejich vzniku se nejspíše podílí stimulace fetálních ovarií vysokými hladinami HCG produkovaných placentou. Při ultrazvukové diagnóze je třeba diferenciálně diagnostiky vyloučit dilataci v oblasti urogenitálu a gastrointestinálního traktu. Nacházejí se typicky ve 3. trimestru těhotenství. Intrauterinní aspirace cyst není indikovaná. Tyto cysty většinou po porodu regredují, v některých případech však mohou být příčinou torse ovarií se symptomatologií náhlé příhody břicha.

Obr.5 Ovariální cysta plodu

Nádory končetin

Hemangiom, lymfangiom

Histopatologický obraz těchto benigních nádorů se částečně překrývá stejně jako ultrazvukový obraz⁶. Tyto nádory se často vyskytují v oblasti krku, hrudníku, v axille, nebo na horních končetinách. Ultrazvukem vidíme cystické útvary v podkoží rozdělené vícečetnými septy. U lymfangiomů převažuje multilokulární, cystický obraz. Pro hemangiomy svědčí přítomnost solidní složky. U barevného dopplerovského mapování není většinou viditelné cévní zásobení. Při vyšetření je nutné zhodnotit prorůstání do dýchacích cest, kde mohou způsobit obstrukci. V některých případech mohou být příčinou polyhydramnia, nebo hydropsu plodu. Po porodu je možná chirurgická korekce těchto útvarů.

Obr. 6 Lymfangiom v oblasti ramene plodu

Nádory kůže

Sacrococcygeální teratom

Incidence 1: 40 000 porodů⁷, poměr dívek a chlapců je 4:1, u chlapců jsou častější maligní změny. Výskyt teratomů je sporadický, u některých typů je popisována autozomálně dominantní dědičnost.

Histologicky jde o tumor ze zárodečných buněk vyskytující se v sakrální oblasti plodu.

Umístění tumoru je různé, může být lokalizován převážně externě, externě s částečným prorůstáním do pánve, nebo zcela intraabdominálně. V 85% případů obsahuje částečně cystickou i solidní složku. Histologicky u zralých benigních teratomů lze nalézt nejrůznější tkáně (kůže, chrupavka, zuby ...), často se nachází tkáň odpovídající chorioideálnímu plexu, která je zodpovědná za přítomnost cyst v tumoru. Maligní teratomy produkují vysoké hladiny alfafetoproteinu.

V sacrococcygeální oblasti plodu nacházíme částečně solidní, částečně cystický útvar. U solidních teratomů nacházíme při barevném mapování bohaté cévní zásobení. U některých tumorů pozorujeme rychlý růst. Tyto tumory jsou často spojeny s přítomností polyhydramnia a hydrospu plodu. Příčinou je anemizace plodu vlivem tumoru (hypervaskularita, krvácení). Tato anemizace může vést i k srdečnímu selhání následkem vysokého srdečního výdeje. K upřesnění rozsahu intrapelvického prorůstání je možné ultrazvukové vyšetření doplnit NMR.

Postnatálně jsou popisovány další nespecifické anomálie v 25-50%. Tyto jsou jen vzácně zachyceny prenatalně.

Prognosa je ovlivněna rozvojem hydrospu a srdečního selhání, histologickým nálezem a velikostí tumoru. Rozvoj hydrospu vede často k perinatálnímu úmrtí, polyhydramnion je spojen s předčasným porodem. Ve skupině 134 prenatalně diagnostikovaných případů byla perinatální mortalita 35%³. Nejlepší prognosu mají malé, převážně cystické, avaskulární, externě lokalizované tumory.

Před dosažením životaschopnosti je možné nabídnout rodičům ukončení těhotenství. U velkých teratomů je nutný porod císařským řezem.

Obr.7 Sacrococcygeální teratom – převážně solidní

Obr.8 Sacrococcygeální teratom – solidní s cystickou složkou

Obr. 9. Sacrococcygeální teratom – z 1/3 prorůstající do pánve

Prognosa těhotenství a vedení porodu

Prenatálně diagnostikované nádory plodu by měly být řešeny multidisciplinárním týmem, který má zkušenosti s touto problematikou. Cílem tohoto přístupu by mělo být zodpovězení otázky, zda má smysl pokračovat dále v těhotenství, jaká jsou rizika předčasného porodu a naplánování doplňujících vyšetření.

1. <http://sonoworld.com/TheFetus/listing.aspx?id=1820>
2. Kamil D, Tepelmann J, Berg C, Heep A, Axt-Flidner R, Gembruch U, Geipel A. Spectrum and outcome of prenatally diagnosed fetal tumors. *Ultrasound Obstet Gynecol* 2008; 31: 296 – 302
3. Sanders R.C., *Structural fetal anomalies: the total picture*
ISBN-13:978-0-323-01476-2
4. Timor-Tritsch I.E. et. al., *Ultrasonography of the prenatal brain*,
ISBN-13: 978-0-07-161306-4
5. Callen P.W. *Ultrasonography in obstetrics and gynecology*, ISBN-13:978-1-4160-3264-9
6. <http://www.sonoworld.com/Client/Fetus/html/chapter-11/tumors.html>